

7. Schuster A. International Science. Speech delivered at the Royal Institution, 18 May 1906. *Nature*. 1906. Vol. 74. P. 258-260.

8. The International Association of Academies. *Nature*. 1901. April. Vol. 63. P. 519–520.

9. The International Research Council. *Science*. 1922. Vol. 56. P. 243-244.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-55>

ЩОДО ЗАЛУЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У ХХ СТОЛІТТІ

Ляховченко І. А.

аспірант кафедри кримінального процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

Суд присяжних в Україні як модель реалізації правосуддя розвивалася неоднорідно, що пов'язано з віднесенням сучасних територій України до різних правових режимів, а також постійний та значний вплив політичної складової на особливості функціонування органів правосуддя. К.В. Волохва пропонує наступну періодизацію:

«1) 20 листопада 1864 р. – 9 травня 1878 р.- з моменту створення до початку кризи суду присяжних;

2) 9 травня 1878 р. – 7 липня 1889 р. – період значного обмеження компетенції суду присяжних, зокрема, щодо державних злочинів;

3) 7 липня 1889 р. – 4 березня 1917 р. – час еволюційного розвитку російського суду присяжних;

4) 4 березня 1917 р. – 17 січня 1918 р. – друга криза суду присяжних в Україні, під час якої інститут присяжних було скасовано;

5) 28 червня 1996 року – 13 травня 2012 р. – відродження інституту присяжних на території незалежної України;

6) 13 травня 2012 р. – по теп. час – реальне застосування положень КПК України щодо участі суду присяжних у кримінальному провадженні» [1, с. 50].

Існують і інші концепції періодизації цих етапів, проте в цілому вчені мають відносно однакове уявлення про розвиток суду присяжних на території сучасної України. В першу чергу необхідно зазначити, що хоча сама модель суду присяжних у світі в значній мірі базується на англійській, французькій та, як наслідок, американській моделях, традиція суду присяжних в Україні є унікальною, адже почала зароджуватися ще в часи Київської Русі як логічне відтворення існуючого на той момент соціального

устрою, що, в свою чергу, пояснюється більш глибокими сімейними традиціями. В подальшому формування та удосконалення суду присяжних в значній мірі залежало від законодавств різних країн, у зв'язку з чим також можна стверджувати про об'єднання одразу декількох правових традицій, що знайшло своє відображення і в сучасному нормативному регулюванні. Поряд з цим більшість вчених звертають увагу на досить різкий відхід від «традиційного» суду присяжних в ХХ столітті та заміни його виборністю професійних суддів та народних засідателів. Якщо врахувати той факт, що суд присяжних – це в першу чергу одна з форм участі населення у здійсненні правосуддя, то можна було б стверджувати, що в цей період також було забезпечено народовладдя у судовій сфері. В той же час більшість вчених зазначають, що саме в цей період фактична участь населення в здійсненні правосуддя не була забезпечена. Якщо брати за основу лише формальні ознаки суду присяжних, то таке твердження є досить спірним. Проте ми підтримуємо саме таку позицію та зазначаємо, що ключовою ознакою участі населення у здійсненні правосуддя, якою інколи нехтують вчені, є мета – гуманізація сфери кримінальної юстиції та покарання.

Професійні судді в силу і професійної деформації, яка в більшій чи меншій мірі, але обов'язково має місце у їх професії, і в силу «автоматизації» здійснення кримінального провадження через його одноманітність далеко не завжди можуть оцінити кримінальне провадження комплексно, з точки зору його наслідків для всього суспільства. Саме тому, на нашу думку, доцільно залучати осіб, які не є обізнаними в праві, адже в ході відправлення правосуддя вони можуть застосовувати свою власну інтерпретацію справедливості, що і повинно гарантувати прийняття більш гуманного судового рішення. Відповідно, основною метою залучення населення до здійснення правосуддя, на нашу думку, є його гуманізація відповідно до вимог та ідей, які панують в суспільстві в даний конкретний момент часу. Саме в такій формі існував суд присяжних на території України до ХХ століття і саме ця мета зникла в часи існування народних засідателів. Тому, навіть не зважаючи на те, що населення брало участь у здійсненні правосуддя в ХХ столітті, через відсутність мети – гуманізації – можна стверджувати, що в цей історичний період суду присяжних в Україні не існувало, а були лише окремі форми залучення населення до правосуддя, які переслідували абсолютно іншу мету.

Література:

1. Волохва К. В. Особливості судового провадження у суді присяжних : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2018. 214 с.